

**PRÁVNÍ JISTOTA JEDNOTLIVCE POD VLIVEM
VYBRANÝCH PRVKŮ EVROPSKÉHO PRÁVA –
OBECNÉ PRÁVNÍ ZÁSADY, (NE)PŘÍMÝ ÚČINEK,
ODPOVĚDNOST ČLENSKÉHO STÁTU ZA ŠKODU
ZPŮSOBENOU JEDNOTLIVCI PORUŠENÍM UNIJNÍHO
PRÁVA**

ROMAN ŘÍČKA

Právnická fakulta, Masarykova univerzita (Katedra mezinárodního a evropského práva), Česká republika

Abstract in original language

Otázka právní jistoty je tématem, které bylo nadneseno již při vzniku prvních vyspělých právních systémů, zohledňujících a chránících práva jednotlivců. V souvislosti s vývojem Evropského práva tak bylo nevyhnutelně nutné, aby nově vznikající systém čelil i této výzvě. Účelem tohoto článku je tak přiblížit otázku právní jistoty jednotlivce v kontextu práva Evropské unie a demonstrovat, skrze judikaturu ESD, způsob jakým Soudní dvůr přispěl k jejímu posílení prostřednictvím čtyř vybraných mechanismů tohoto právního systému – aplikace obecných právních zásad, přímý účinek, nepřímý účinek a odpovědnost členského státu za škodu způsobenou jednotlivci porušením unijního práva.

Key words in original language

Obecné právní zásady; zásada právní jistoty; zásada ochrany legitimního očekávání; Evropský soudní dvůr; přímý účinek; nepřímý účinek; odpovědnost členského státu; judikatura.

Abstract

Question of legal certainty is a topic which has been brought up simultaneously with the creation of first mature law systems that consider and protect the rights of individuals. In context of evolution of the European law it was therefore inevitable to also face up to this challenge. It is the intention of this article to focus on the question of individual's legal certainty in context of European law and to demonstrate, through case-law of ECJ, a way by which European court of Justice contributed to its consolidation via four selected mechanisms of this legal system – application of general principles of law, direct effect, indirect effect and liability of the Member State for loss and damage caused to an individual by breach of EU law.

Key words

General principles of law; principle of legal certainty; principle of protection of legitimate expectations; European court of justice; direct effect; indirect effect; liability of the member state; case-law.

1. POJEM „PRÁVNÍ JISTOTA“ A MEZINÁRODNÍ OCHRANA JEDNOTLIVCE

Nepochybně již od vzniku prvotních právních řádů regulujících život společnosti, se objevovaly diskuze, stran jejich kvalitativní úrovně. Kritérií, jimiž lze propracovanost, toho kterého právního systému, měřit je přitom nepochybně celá řada. Systémová provázanost jednotlivých předpisů, četnost výskytu/vzniku, z hlediska ústavnosti, sporných norem, existence mezer v právním systému a mnohá další témata, bývají častým námětem nejen akademických diskuzí. Jedním z možných kritérií hodnocení je i míra právním řádem/institutem poskytované právní jistoty, neboť ta představuje jeden ze základních kamenů, na nichž stojí pojem „právní stát“, k němuž se hlásí každá právně vyspělá země (význam, který je tomuto parametru státu přikládán, je koneckonců dokladován již samotným systémovým zařazením jeho deklarování v jednotlivých právních řádech – namátkou čl. 1, odst. 1 Ústavy ČR¹, čl. 1 odst. 1 Španělské ústavy², hlava I. čl. 2 Ústavy Polské republiky³ atd.). O významu právní jistoty, jakožto charakteristického rysu určitého právního systému tedy nelze pochybovat. Pokud bychom přitom chtěli vydefinovat samotný pojem „právní jistota“, jistě bychom dospěli k více, než pouze jedné formulaci. Na tento termín lze mj. nahlížet jako na určitý soubor konkrétních „podzásad“ – např. zásada ochrany legitimního očekávání, ochrany nabytých práv, zákazu retroaktivity. Alternativně lze tuto zásadu obecně pojmout jako požadavek jednoznačnosti práva a zároveň jako víru jednotlivce v to, že se může domoci svých práv v případě jejich narušení (vymahatelnost práva). Ať již zvolíme jakoukoliv definici, je nepochybné, že primárním cílem této zásady je posilovat postavení a ochranu jednotlivce. Předmětné poslání je přitom naplňováno především skrze právní instituty, které slouží k vymáhání práv jednotlivců, popřípadě ke zlepšení jejich orientace v právním systému tak, aby tito byli schopni lépe svá práva využívat, dokázali snáze předvídat vývoj právní situace a konsekventně i účinněji bránit svá práva⁴. Dodejme přitom, že v kontextu

---

¹ ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, v aktuálním znění: „Česká republika je svrchovaný, jednotný a demokratický právní stát založený na úctě k právům a svobodám člověka a občana“.

² *Spanish constitution* [online]. Senado de España, 2008 [cit. 2010-10-19]. Dostupné z: <http://www.senado.es/constitu_i/indices/consti_ing.pdf>. (čl.1, odst.1): „Španělsko se ustanovuje jako sociální a demokratický stát, podřízený vládě práva, který hájí svobodu, spravedlnost, rovnost a politický pluralismus, jakožto nejvyšší hodnoty svého právního pořádku.“.

³ *The Constitution of the Republic of Poland* [online]. Sejm Rzeczypospolitej Polskiej, 2007 [cit. 2010-10-19]- Dostupné z: <<http://www.sejm.gov.pl/prawo/konst/angielski/kon1.htm>>. (hlava I., čl. 2): „Polská republika je demokratický stát, řízený právem a implementující principy sociální spravedlnosti.“.

⁴ na tomto místě je třeba poznamenat, že pojem „právní jistota“ je přirozeně možné vztahovat i k jiným subjektům, než pouze k jednotlivcům (např. právní jistota státu – viz

toho, že ochrana jednotlivce, a to již relativně dlouhou dobu, není nadále pouze otázkou vnitrostátní, ale i mezinárodní, je zřejmé, že rovněž pojem právní jistoty jednotlivce nemůžeme více považovat pouze za termín národního práva.

V souvislosti s předmětným tématem však připustíme, že při vyslovení sousloví „mezinárodní ochrana práv jednotlivce“ napadne prvotně převažující procento lidí, a v případě laiků půjde o číslo blízké se limitně sto procentům, soubor různých mezinárodních dokumentů chránících lidská práva, především pak Evropská úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod a v souvislosti s ní Evropský soud pro lidská práva⁵. Vzhledem ke značné medializaci Lisabonské smlouvy, a s ní propojeného tématu Listiny základních práv EU, lze předpokládat, že i Evropská unie bude brzy v myslích neodborné veřejnosti spojována s ochranou práv jednotlivce tak, jak je s ní nyní spojován Štrasburk. Širokou veřejností však zůstává opomíjena skutečnost, že vedle těchto zcela zřejmých prostředků ochrany jednotlivce existují i další instituty, které jsou vlastní systému Evropského práva⁶, a jež možná „skrytě“, přesto však významně přispívají k ochraně práv jednotlivce a tím i posilují jeho právní jistotu. V současnosti tak dle názoru autora článku platí, že zatímco ESLP je obecně vnímán jako de facto synonymum ochrany práv jednotlivce, bývá dosavadní přínos Evropského soudního dvora⁷, na tomto poli, mnohdy přehlížen. Důvodem tomu bude nejspíše to, že mechanismy práva EU, o nichž bude dále hovořeno, slouží mnohdy současně k posílení jednotné aplikace práva EU v členských státech (což však už samo o sobě zcela nepochybně přispívá k posílení právní jistoty jednotlivce (viz VII. část článku), jakožto jednoho ze subjektů tohoto právního systému⁸) a tak role ochrany jednotlivce a jeho právní jistoty nemusí být na první pohled natolik čitelná, jako tomu je v případě odkazovaných listin chránících výslovně konkrétní práva jednotlivců. Cílem tohoto příspěvku je proto v následujících řádcích nejen přiblížit samotný pojem „právní jistoty jednotlivce“ v kontextu EP, ale rovněž v této souvislosti analyzovat i přínos vybraných prvků práva EU. Výstupem tohoto článku by pak měly být odpovědi na následující dvě otázky (1) věnuje ESD, při své rozhodovací činnosti, právní jistotě (zásadě právní jistoty) jednotlivce dostatečnou a skutečnou pozornost ? a (2)

IX. část tohoto příspěvku), avšak vzhledem k zaměření článku, je termín „právní jistota“ nadále uplatňován právě v souvislosti s jednotlivci.

⁵ dále jen ESLP.

⁶ dále též EP, či právo EU.

⁷ dále též ESD, Soud, či Soudní dvůr.

⁸ viz rozsudek Evropského soudního dvora ze dne 5. 2. 1963, sp. zn. 26/62. *Van Gend en Loos v Netherlands Inland Revenue Administration*. (odst. 3): „Společenství vytváří nový právní řád [...] jehož subjekty nejsou jen členské státy, ale i jejich příslušníci“.

představují rozebírané instituty pro jednotlivce skutečný přínos, nebo jde spíše o snahu EU pouze v nich vzbudit dojem, že na jejich ochranu není právem EU zapomínáno?

2. OBECNÉ PRÁVNÍ ZÁSADY A ZÁSADA PRÁVNÍ JISTOTY V RÁMCI EVROPSKÉHO PRÁVA

Stejně jako v jednotlivých právních řádech členských států, tak i u práva EU nacházíme kategorii **obecných právních zásad**, které „*jsou velice důležitým vodítkem pro interpretaci a aplikaci psaného komunitárního práva* (dnes již práva EU)⁹ *národními soudy a ESD, který je dále využívá jako výkladový prostředek při vyplňování mezer v psaném komunitárním* (evropském) *právu*“¹⁰. Podíváme-li se blíže na systematické zařazení zásady právní jistoty v rámci kategorie obecných zásad EP, můžeme konstatovat, že spadá do skupiny obecných zásad, které se týkají postavení jednotlivce a které mají původ ve vnitrostátních právních řádech členských států¹¹. To mj. znamená, že jedním ze zdrojů obecných právních zásad EP jsou právní řády členských států, z nichž jsou tyto excerpovány Soudním dvorem. Zde však připomeňme, že ESD se při této své činnosti neomezuje pouze na ty principy, které jsou důsledně uplatňovány ve *všech* členských státech, ale zdá se býti dostatečné obecné přijetí dané zásady *většinou* členských států¹². V případě zásady právní jistoty však nepochybně platí, že je vlastní právním řádům všem členských států. V souvislosti s dále rozebíranými instituty dodejme, že druhý způsob, kterým ESD dovozuje obecné právní zásady, představuje tzv. induktivní metoda, která vychází z komplexní analýzy zakladatelských/zřizovacích smluv, kterou Soudní dvůr provádí v rámci jednotlivých druhů řízení. Z takto „vzniklých“ zásad jmenujme především

---

⁹ na tomto místě připomeňme, že spolu s nedávným vstupem v platnost Lisabonské smlouvy (1. 12. 2009), došlo mj. k posunu v užívané terminologii (např. se již nesetkáváme s pojmem „komunitární právo“). Autor tohoto článku tak v citacích předcházejících tomuto okamžiku, uvádí do závorek (popřípadě do poznámek pod čarou) i odpovídající současnou terminologii a to především k zdůraznění toho, že v citátu uváděné pravidlo/myšlenka je platné i pro „po-lisabonskou éru“.

¹⁰ *Evropské právo – prameny práva* [online]. EPS, 2003 [cit. 2010-10-06]. Dostupné z:<
<http://www.eps.cz/epravo/>>.

¹¹ TÝČ, V. *Základy práva Evropské unie pro ekonomy*. 5. aktualiz. vyd. Praha : Linde, 2006. s. 82.

¹² *The role of the Court of Justice in the development of the General Principles of Community Law* [online]. LAW OFFICE of A. Mifsud Bonnici & J. Vella Cuschieri, 1996 [2010-10-10]. Dostupné z:<
<http://www.mifsudbonnici.com/lexnet/articles/artgenprinc.html>>.

dvě systémové a to zásadu přednosti EP¹³ a zásadu přímého účinku práva EU^{14,15}.

Předtím, než se zaměříme čistě na zásadu právní jistoty a její dílčí „podzásady“, je vhodné generelně k obecným právním zásadám zmínit, že rozhodně nejde o žádnou obsoletní kategorii, kterou by ESD ve své rozhodovací činnosti přehlížel a sloužila by pouze k disputacím právních teoretiků. Právě opak je pravdou. K demonstraci uvedeného můžeme, byť rozhodnutí je samozřejmě mnohonásobně více, uvést alespoň některé z relevantních judikátů ESD. Ve věci Komise v Německo Soudní dvůr například potvrzuje výše řečené, tedy význam obecných právních zásad jakožto interpretačního vodítka, když uvádí „*Tam kde se členský stát opírá o ustanovení Smlouvy*¹⁶ *za účelem ospravedlnění národních pravidel, které jsou sto narušit uplatňování svobody zaručené Smlouvou, takovéto ospravedlnění, umožněné komunitárním právem (dnes právo EU), musí být interpretováno ve světle obecných právních principů...*“¹⁷. Jiný příklad lze spatřit v řízení Transocean Marine, kde Soud přistoupil k odkazu na zásadu spadající do stejné skupiny jako zásada právní jistoty (viz výše), když zmínil právo na řádný proces. Přesněji řečeno Soudní dvůr odkázal na „podzásadu“ této zásady v podobě práva na obranu. Učinil tak konstatováním, že v daném případě musí být uplatněno „*obecné pravidlo, že osobě, jejíž zájmy jsou znatelně ovlivněny rozhodnutím veřejné autority (moci), musí být dána příležitost uvést svůj pohled na věc.*“¹⁸.

V souvislosti s množinou judikatury týkající se přímo zásady právní jistoty, respektive jejich „podzásad“, můžeme odkázat mj. na případ Töpfer v Komise, v němž se žalobce snažil dosáhnout zrušení nařízení Komise

---

¹³ zde lze uvést např. tato klíčová rozhodnutí ESD – rozsudek Evropského soudního dvora ze dne 5. 2. 1963, sp. zn. 26/62. *Van Gend en Loos v Netherlands Inland Revenue Administration*, rozsudek Evropského soudního dvora ze dne 15. 7. 1964, sp. zn. 6/64. *Flaminio Costa v E.N.E.L.*, či rozsudek Evropského soudního dvora ze dne 9. 3. 1978, sp. zn. 106/77. *Amministrazione delle Finanze dello Stato v Simmenthal SpA*.

¹⁴ dále též PÚ

¹⁵ právě zásada přímého účinku práva EU spadá do množiny institutů, které budou v dalších řádcích tohoto článku rozebírány z hlediska zásady právní jistoty (konkrétně jednotlivce) – blíže tedy viz III. a IV. část tohoto příspěvku.

¹⁶ rozuměj Smlouva o založení Evropského společenství, dále též SES, či Smlouva o ES.

¹⁷ Rozsudek Evropského soudního dvora ze dne 8. 4. 1992, sp. zn. C-62/90. *Commission of the European Communities v Federal Republic of Germany*. (odst. 2).

¹⁸ Rozsudek Evropského soudního dvora ze dne 23. 10. 1974, sp. zn. 17-74. *Transocean Marine Paint Association v Commission of the European Communities*. (odst. 15).

(EHS) č. 1583/77 pozměňující nařízení Komise (EHS) č. 937/77¹⁹ co se týče cukru exportovaného za určitých obchodních podmínek. Důvodem této snahy žalobce bylo to, že změna zavedená dotčeným nařízením ve svém důsledku znamenala novou metodu výpočtu kompenzace, na niž vznikalo v případě realizace exportních licencí vývozci právo. Jelikož v příslušném časovém období (vstup nařízení 1583/77 v účinnost) měl žalobce v držení velké množství exportních licencí, které mu v případě svého uplatnění zakládaly právo na předmětnou kompenzaci, znamenala pro něj daná změna snížení *očekávaných* příjmů. Ponechme stranou důvody, pro které žalobce nebyl v řízení nakonec úspěšný, neboť pro nás je relevantní především to, že ESD při svém rozhodování opět pracoval s obecnými právními zásadami a to konkrétně se zásadou ochrany legitimního očekávání. Nepopiratelný význam a přínos této zásady pro jednotlivce Soud jasně zdůraznil, když uvedl, že „*tvrzení, že došlo k porušení zásady ochrany legitimního očekávání je v souvislosti s řízením zahájeným podle čl. 173 Smlouvy o ES*^{20,21} *přípustné, jelikož předmětná zásada představuje část komunitárního právního pořádku (dnes práva EU) s důsledkem, že jakékoliv selhání stran dosažení souladu s tímto principem představuje "porušení této Smlouvy nebo jakéhokoli právního předpisu týkajícího se jejího provádění" ve smyslu uvedeného článku.*“²². Jako druhý „vzorek“ z odkazované množiny judikatury lze uvést rozhodnutí v případě Regina v Kent Kirk, v němž Soudní dvůr odkazuje na další „podzásadu“ právní jistoty, jejíž popření by mělo pro právní jistotu jednotlivce přímo devastující následky. Jedná se o zákaz retroaktivity, bez jehož zásadního dodržování by prakticky žádná právní jistota jednotlivce nemohla existovat. V odkazovaném judikátu pak ESD tuto zásadu zmiňuje v souvislosti s trestními ustanoveními, u kterých je nezbytnost jejího dodržování akcentována ještě více, než kdekoliv jinde – „*Princip, že trestní ustanovení nesmí mít retroaktivní efekt je principem, který je společný právním řádům všech členských států [...]; patří mezi obecné právní zásady, jejichž dodržování je zajišťováno ESD*“²³. Relevantních rozhodnutí by nepochybně bylo možné najít mnohonásobně více – namátkou uveďme ještě např. rozhodnutí ve věci

---

¹⁹ Nařízení Komise (EHS) 937/77 ze dne 29. dubna 1977 stanovující podrobná pravidla pro aplikaci nařízení Rady (EHS) č. 878/77 o směnných kurzech uplatňovaných v zemědělství, 31977R0937, Úřední věstník L 110 ze dne 30. dubna 1977.

²⁰ zde se jedná o číslování článků uplatňované v původním znění SES, kterému odpovídá čl. 230 SES ve znění Nicejské smlouvy a v době po vstupu Lisabonské smlouvy v platnost (1. 12. 2009) pak čl. 263 Smlouvy o fungování EU (dále též SFEU).

²¹ jedná se o článek upravující přezkoumávání legality aktů Soudním dvorem.

²² Rozsudek Evropského soudního dvora ze dne 3. 5. 1978, sp. zn. 112/77. *August Töpfer & Co. GmbH v Commission of the European Communities.* (odst. 3).

²³ Rozsudek Evropského soudního dvora ze dne 10. 7. 1984, sp. zn. 63/83. *Regina v Kent Kirk.* (odst. 3).

Grundstückgemeinschaft Schloßstraße GbR²⁴ a Belgocodex²⁵, kde ESD konstatoval, že „...*princip ochrany legitimního očekávání a princip právní jistoty představují část komunitárního práva (dnes práva EU) a musí být dodržovány členskými státy, v situaci kdy vykonávají pravomoci jim udělené komunitárními směrnici (dnes směrnice EP)...*“ – avšak uvedený výčet je již dostačující pro to, abychom mohli učinit závěr, že zásada právní jistoty má v systému EP svou nezastupitelnou roli a Soudní dvůr ji neváhá využívat při své rozhodovací činnosti, čímž neponechává prostor pro pochyby o její významnosti.

Zajímavostí, kterou je na tomto místě vhodné zmínit, a jež vyzdvihuje význam a dosah obecných právních zásad EP, je i náleží Ústavního soudu České republiky z doby ještě před vstupem ČR do Evropské unie. V tomto rozhodnutí Ústavní soud konstatoval, že „*Jedním z pramenů primárního komunitárního (unijního) práva jsou totiž i obecné zásady právní, jež excerpuje Evropský soudní dvůr z ústavních tradic členských států Evropské unie. [...] Rovněž Ústavní soud České republiky opakovaně aplikoval obecné zásady právní, jež nejsou v právních předpisech výslovně obsaženy, avšak v evropské právní kultuře se bezesbytku uplatňují*“²⁶.

Jak vidno, obecné právní zásady jako takové, a tedy i zásada právní jistoty, mají v rámci práva EU opravdu silnou pozici, nicméně by bylo krátkozraké uvést v rámci tohoto článku pouze případy, kdy ESD na zásadu právní jistoty odkazuje výslovně a nezaobírat se dalšími instituty, respektive rozhodnutími, v nichž mnohdy Soudní dvůr explicitně tuto zásadu nezmiňuje, ale přesto ji daným rozhodnutím nepochybně podporuje. Nebylo by však zodpovědné zároveň neuvést, že se lze samozřejmě setkat i s případy, kdy se ESD svým rozhodnutím²⁷ ocitl na samotné hranici porušení předmětné zásady, či dokonce až za ní. Právě vybraným kapitolám této problematiky jsou pak věnovány zbylé pasáže tohoto článku.

3. PRÁVA JEDNOTLIVCE A INSTITUT PŘÍMÉHO ÚČINKU

Úvodem rozboru prvního z institutů je třeba poznamenat, že při realizaci detailní analýzy by šlo o každém z nich napsat mnoho desítek stran. Není proto v možnostech, a není to ani cílem tohoto příspěvku, rozebrat precizně

---

²⁴ Rozsudek Evropského soudního dvora ze dne 8. 6. 2000, sp. zn. C-396/98. *Grundstückgemeinschaft Schloßstraße GbR v Finanzamt Paderborn*. (odst. 44).

²⁵ Rozsudek Evropského soudního dvora ze dne 3. 12. 1998, sp. zn. C-381/97. *Belgocodex SA v Belgian State*. (odst. 2).

²⁶ Nález Ústavního soudu ze dne 16. 10. 2001, sp. zn. Pl. ÚS 5/01.

²⁷ v němž např. dovodil, či rozvinul, některý z dále rozebíraných institutů Evropského práva.

všechny parametry těchto institutů a obsáhnout tak všechny nuance jejich vlivu na právní jistotu jednotlivce. Autor tohoto článku si tak předsevzal pouze obecně přiblížit základní rysy jednotlivých probíraných mechanismů, s odkazem na související judikaturu ESD, a posoudit jejich celkový přínos i možnou problematičnost z hlediska právní jistoty jednotlivce.

Jako první, z dále rozebíraných institutů EP, uvedme zásadu přímého účinku. Tento jev lze obecně vydefinovat takto – jedná se o „*možnost použití komunitární normy* (dnes normy práva EU) *v členských státech vůči subjektům jejich práva přímo – bez prostřednictví národních transpozičních norem*“^{28,29}. Již z této prosté definice lze přitom nepochybně dovodit, v čem spočívá význam PÚ pro právní jistotu jednotlivce. Umožňuje mu, při naplnění stanovených podmínek, dovolávat se svých práv za situace, kdy ta jsou mu odpírána v důsledku toho, že jeho stát neplní své závazky vyplývající mu z práva EU (např. neimplementuje včas jemu adresovanou směrnici apod.). Tato situace byla v jurisprudenci dříve označována jako tzv. „*Infant disease of community law*“ (dětská nemoc komunitárního práva) a PÚ tak můžeme označit za jeden z léků této právní choroby, která by jinak byla jistě hrozbou i pro právní jistotu jednotlivce. Je totiž zřejmé, že jeho legitimní očekávání v možnost uplatňovat práva adresovaná mu EP a v s tím související možnost případně se těchto práv domáhat, k čemuž právě PÚ směřuje, patří nepochybně k základním pilířům právní jistoty každého dotčeného jednotlivce.

Základní podmínky, tedy ty, jež jsou společné všem případům uplatnění PÚ, pro aplikaci předmětného jevu jsou přitom dvě. Jednak musí platit, že předmětná norma práva EU je „*jasná a přesná*“³⁰ a dále pak, že je „*úplná a právně dokonalá, nevyžadující prováděcí úpravu a bezpodmínečná*“³¹. Vedle těchto podmínek obecných, máme pak podmínky specifické, které se liší v závislosti na druhu aktu evropského práva, s nímž se přímý účinek pojí (příkladně viz dále rozebíraná judikatura ESD). Jak bylo řečeno výše, není bohužel v silách tohoto článku nastínit veškeré dopady jednotlivých vybraných institutů (a jejich variací) na právní jistotu jednotlivce. Pro tento důvod ponechává autor článku problematiku rozdílů mezi PÚ v rovině vertikální sestupné, vertikální vzestupné a rovině horizontální, z hlediska jejich dopadu na právní jistotu jednotlivců, k rozboru jiným obsáhlejším

---

²⁸ SVOBODA, P. *Úvod do evropského práva*. 2. podst. přeprac. vyd. Praha : C.H. Beck, 2007. s.104.

²⁹ v oblasti mezinárodního práva veřejného se s tímto jevem setkáváme u tzv. „self-executing smluv“, nebo-li smluv přímo aplikovatelných.

³⁰ Svoboda, P. in TICHÝ, L., ARNOLD, R., SVOBODA, P. et al. *Evropské právo*. 3. vyd. Praha : C.H. Beck, 2006. s. 298.

³¹ Op. cit. 30, str. 298.

publikacím, či přímo na tento jev zaměřeným článkům, a to s výjimkou určitých elementárních prvků, které budou nastíněny níže v rámci rozboru klíčové judikatury.

Dalším, zmíněným hodným parametrem, tohoto jevu je ta skutečnost, že se s ním setkáváme jak v případě práva primárního (viz např. kauza *Van Gend en Loos*³²), tak ale i v souvislosti s akty sekundárního práva – nařízeními, směrnicemi a rozhodnutími, byť je třeba dodat, že v jednotlivých případech můžeme nalézt rozdíly v jeho uplatnění. Tyto rozdíly jsou dány mj. rovinou působení PÚ – vertikálně vzestupná, vertikálně sestupná a horizontální – tedy skutečností, kdo a vůči komu se PÚ určitého ustanovení dovolává.

4. KLÍČOVÁ ROZHODNUTÍ ESD K PROBLEMATICE PŘÍMÉHO ÚČINKU

Při rozboru základních a nejvýznamnějších rozhodnutí ESD týkajících se přímého účinku nelze samozřejmě nezačít případem, který samotný jev zavedl. Jedná se patrně o nejznámější případ v rámci dosavadní rozhodovací činnosti Soudního dvora a to o kauzu *Van Gend en Loos*. V rámci ní se tento nizozemský dopravce domáhal vrácení zaplaceného cla za přepravované zboží, respektive té jeho části, kterou společnost musela zaplatit „navíc“ jako důsledek přesunu přepravovaného formaldehydu z jedné kategorie zboží do jiné, k němuž došlo v nizozemské právní úpravě cel. *Van Gen den Loos* přitom založila svou právní argumentaci na tehdejší čl. 12 SES³³, jehož přímého účinku se dovolávala, a který takovéto jednání členského státu zakazoval. V nastíněném kontextu případu pak ESD konstatoval skutečnost, která zásadně ovlivnila fungování EP a zároveň, ve smyslu výše uvedeného, posílila i postavení a právní jistotu jednotlivců. Svůj nesporný význam měla už věta „*Skutečnost, že článek 169³⁴ a 170³⁵ SES umožňuje Komisi a členským státům přivést před Soud stát, který nesplnil své závazky, nevyčerpává právo jednotlivců tyto předmětné závazky (jejich nesplnění) žalovat [...] před národním soudem.*“³⁶, a především pak výrok, že „*V souladu s duchem, obecným*

³² Rozsudek Evropského soudního dvora ze dne 5. 2. 1963, sp. zn. 26/62. *Van Gend en Loos v Netherlands Inland Revenue Administration*.

³³ zde se jedná o číslování článků uplatňované v původním znění SES, kterému odpovídá čl. 25 SES ve znění Nicejské smlouvy a v době po vstupu Lisabonské smlouvy v platnost (1. 12. 2009) pak čl. 30 Smlouvy o fungování EU.

³⁴ stejný případ jako u poznámky „33“. Zde odpovídá čl. 226 SES ve znění Nicejské smlouvy a čl. 258 Smlouvy o fungování EU.

³⁵ stejný případ jako u poznámky „33“. Zde odpovídá čl. 227 SES ve znění Nicejské smlouvy a čl. 259 Smlouvy o fungování EU.

³⁶ Rozsudek Evropského soudního dvora ze dne 5. 2. 1963, sp. zn. 26/62. *Van Gend en Loos v Netherlands Inland Revenue Administration*. (odst. 4).

*systemem a zněním SES, článek 12³⁷ musí být interpretován jakožto poskytující přímý účinek a zakládající práva jednotlivce, která musí národní soudy ochraňovat.*³⁸ Vedle tohoto stěžejního rozsudku se pak ESD věnoval otázce přímého účinku ještě v mnoha dalších případech, přičemž stojí za zmínku uvést především ty věnující se problematice směrnic. Vzhledem k vysokému počtu těchto aktů sekundárního práva a potřebě jejich implementace do vnitrostátních právních řádů, představují totiž dle názoru autora tohoto článku pro právní jistotu jednotlivce poměrně značné riziko. Dost možná k tomuto názoru dospěli i soudci ESD, když v případě scientoložky paní Van Duyn³⁹, již bylo pro účast v dané církvi bráněno ve vstupu na území Velké Británie, konstatovali, a to konkrétně vůči ustanovením směrnice 64/221⁴⁰, že i tento sekundární právní akt může mít přímý účinek. Umožnili tak jednotlivci, při splnění stanovených podmínek, se přímo dovolávat jeho ustanovení v řízení před národními soudy. Vzhledem k významnému znaku směrnic – potřebě jejich implementace do národních právních řádů členských států – má značný význam i rozhodnutí ESD v případě Ratti, kde Soudní dvůr jednotlivci skrze větu, že „*Tak dlouho, dokud nevyprší lhůta předepsaná členským státům k inkorporaci ustanovení směrnice do jejich vnitrostátního právního pořádku, směrnice nemůže mít přímý účinek*“⁴¹, vyjasnil (a de facto i státu), od kterého okamžiku může s působením PÚ směrnic počítat. I tato znalost má přitom na právní jistotu jednotlivce nepochybně pozitivní dopad, neboť mu vyjasňuje představu o jeho aktuálních právech, jeho aktuálních možnostech. Závěrem výčtu nejpodstatnějších elementárních rozhodnutí ESD souvisejících s tématem „přímý účinek a právní jistota jednotlivce“ nesmí být opomenut případ Marshall⁴². V tomto rozsudku Soud vyloučil možnost dovolávat se přímého účinku směrnice jak ve vztahu mezi jednotlivci (rovina horizontální⁴³), tak i ve směru stát vůči jednotlivci

---

³⁷ stejný případ jako u poznámky „33“. Zde odpovídá čl. 25 SES ve znění Nicejské smlouvy a čl. 30 Smlouvy o fungování EU.

³⁸ Op. cit. 36, odst. 5.

³⁹ Rozsudek Evropského soudního dvora ze dne 4. 12. 1974, sp. zn. 41/74. *Yvonne van Duyn v Home Office*.

⁴⁰ Směrnice Rady 64/221 ze dne 25. února 1964 o koordinaci zvláštních opatření týkajících se pohybu a pobytu cizích státních příslušníků, která byla přijata z důvodů veřejného pořádku, veřejné bezpečnosti nebo veřejného zdraví, 31964L0221, Úřední věstník 56 ze dne 4. dubna 1964.

⁴¹ Rozsudek Evropského soudního dvora ze dne 5. 4. 1979, sp. zn. 148/78. *Ratti*. (odst. 1).

⁴² Rozsudek Evropského soudního dvora ze dne 26. 2. 1986, sp. zn. 152/84. *Marshall v Southampton and South-West Hampshire Area Health Authority*.

⁴³ nutno však podotknout, že i přes rozhodnutí v případě Marshall, není možné považovat otázku přímého účinku směrnice v horizontální rovině za uzavřenou, neboť polemika na

(rovina vertikální sestupná). Toto pravidlo umožnilo jednotlivci se opět o něco lépe orientovat v právním prostředí a konsekventně tak zjasnilo jeho legitimní očekávání, neboť především druhý případ by postavil jednotlivce do absurdní nepředvídatelné pozice, kdy by se tento musel obávat postihu od státu skrze ustanovení směrnice, v jejíž implementaci sám daný stát selhal⁴⁴.

Jak již bylo konstatováno, institut přímého účinku posiluje právní postavení a tedy i jistotu jednotlivce, umožňující mu dovolávat se svých práv tam, kde by mu jinak za jistých okolností zůstaly odepřeny. V důsledku nastavení podmínek jeho použití je však zároveň zřejmé, že stále ponechává řadu slepých míst, které pro zintenzivnění právní jistoty jednotlivce je třeba vyplnit. Tuto roli částečně plní dále rozebírané instituty, jejichž význam pro rozebíranou problematiku tak bude v následujících řádcích článku, alespoň stručně, přiblížen.

5. VÝZNAM NEPŘÍMÉHO ÚČINKU PRO PRÁVNÍ JISTOTU JEDNOTLIVCE

Přestože by bylo možné, při bližším zkoumání přímého účinku, nalézt vícero jeho nedostatků, je zde především jeden, který velmi výrazně limituje jeho přínos pro právní jistotu jednotlivce. Onou slabinou je ta skutečnost, že dotčená ustanovení práva EU musí být jasná, přesná a bezpodmínečná. To jsou sice zcela nepochybně požadavky racionální, ale zároveň i předpoklady podstatně decimující množinu případů, kdy jednotlivec může tento institut využít. O této skutečnosti se mohly přesvědčit i paní Von Colson a Kamann, které byly diskriminovány na základě pohlaví při přijímacím řízení na obsazení pracovních míst v mužské státní věznici. Při dožadování se náhrady před německým soudem, dospěl tento orgán, na základě národních ustanovení provádějících směrnici 76/207⁴⁵, pouze k možnosti přiznat oběma ženám toliko náhradu výdajů souvisejících s ucházením se o dané pracovní místo. Německý soud proto položil ESD řadu otázek týkajících se dané situace ve světle odkazované směrnice. Mezi nimi i tu, zda může mít tato směrnice přímý účinek. Tuto možnost ESD nepřipustil a to s odůvodněním, **že směrnice neobsahuje žádné bezpodmínečné a**

---

toto téma je v akademických kruzích stále živá. Odkázat lze stran této problematiky např. na článek Pavla Svobody - Horizontální bezprostřední účinek směrnice ES. *Právník : teoretický časopis pro otázky státu a práva*. 1995, roč. 134, č. 7, s. 688-701. ISSN 0324-7007.

⁴⁴ příkladem takovéto snahy státu budiž rozsudek Evropského soudního dvora ze dne 8. 10. 1987, sp. zn. 80/86. *Kolpinghuis Nijmegen BV*.

⁴⁵ Směrnice Rady 76/207 ze dne 9. února 1976 o zavedení zásady rovného zacházení pro muže a ženy, pokud jde o přístup k zaměstnání, odbornému vzdělávání a postupu v zaměstnání a o pracovní podmínky, 31976L0207, Úřední věstník L 39 ze dne 14. února 1976.

dostatečně precizní ustanovení k uplatnění přímého účinku, pokud se týče sankcí za jakoukoliv diskriminaci, k níž může dojít⁴⁶. Jelikož však zároveň bylo nepochybné, že národní ustanovení provádějící předmětnou směrnici nenaplnují požadavek zajištění plné efektivity směrnice, ocitly se paní Von Colson a Kamann v zdánlivě bezvýchodné situaci, v níž jejich právní jistota, respektive legitimní očekávání v domožení se svých práv, utrhlo značný šrám. Nejspíše i proto přišel ESD v tomto rozhodnutí s novým principem EP a to tzv. nepřímým účinkem, který opět o něco posílil postavení jednotlivce, přestože je třeba odpovědně dodat, že zároveň stran své aplikace přinesl i řadu otázek a kontroverzních odpovědí⁴⁷. Jeho podstatou je povinnost národních orgánů aplikujících právo vykládat vnitrostátní ustanovení v souladu s právem EU, pročež bývá označován i jako povinnost k eurokonformnímu výkladu. Institut nepřímého účinku byl v pilotním rozhodnutí Von Colson a Kamann konstatován konkrétně ve vztahu ke směrnicím, nicméně pozdější judikaturou byl tento jev rozveden a setkáváme se s ním i u doporučení vydávaných dle čl. 288 SFEU⁴⁸, či u před Lisabonskou smlouvou vyskytujících se rámcových rozhodnutí⁴⁹. Ve spojitosti se slovy Richarda Krále pak doplníme tento výčet i o primární právo EU a nařízení – „*K uplatnění povinnosti k eurokonformnímu výkladu však dochází i tehdy kdy členský stát nenáležitě provede ty články nařízení ES či primárního práva ES (dnes EU), jež vyžadují své vnitrostátní provedení*“⁵⁰, přičemž nezapomínejme ani na skutečnost, že nic nebrání použití eurokonformní interpretace i u těch ustanovení EP, která jsou bezprostředně aplikovatelná. U poslední z uvedených možností však musí být splněna podmínka, že takovýto výklad vyústí ve stejný výsledek jako přímá aplikace daných unijních pravidel. Z další, pro nás relevantní, judikatury vztahující se k nepřímému účinku uvedme např. kauzu Kolpinghuis, kde ESD stanovil, že „...závazek národního soudu odkazovat/přihlížet k obsahu směrnice při interpretaci relevantních ustanovení národního práva je limitován obecnými právními principy, které tvoří část komunitárního (dnes unijního) práva a zejména pak principy

---

⁴⁶ Rozsudek Evropského soudního dvora ze dne 10. 4. 1984, sp. zn. 14/83. *Von Colson and Kamann v Land Nordrhein-Westfalen*. (odst. 2).

⁴⁷ realizaci detailnějšího rozboru tohoto jevu, včetně přiblížení daných problematičností, však ponechme jiným publikacím a v rámci tohoto článku se zaměříme pouze na nejvýznamnější klady a zápory nepřímého účinku vzhledem k právní jistotě jednotlivce.

⁴⁸ viz rozsudek Evropského soudního dvora ze dne 13. 12. 1989, sp. zn. C-322/88. *Grimaldi*.

⁴⁹ viz rozsudek Evropského soudního dvora ze dne 16. 6. 2005, sp. zn. C-150/03. *Maria Pupino*.

⁵⁰ KRÁL, R. *Zásady aplikace komunitárního práva národními soudy*. Praha : C.H. Beck, 2003. s. 39.

*právní jistoty a zákazu retroaktivity...*⁵¹. Tímto prohlášením Soud jasně podtrhuje, že předmětný institut má sloužit k posílení právní jistoty jednotlivce a nikoliv pouze k striktnímu zajišťování jednotné aplikace unijního práva v členských státech ať už by její cena byla jakákoliv. Abychom však nepřehlíželi ani sporné body vztahující se k institutu eurokonformní interpretace, uvedme alespoň pár problematických míst, které se s ní pojí. Obecně platí, že na rozdíl od přímého účinku, eurokonformní interpretace může vyústit v nepřímé zhoršení právního postavení třetích osob a dokonce i vést, byť ohledně této otázky rozhodně nepadají v odborných kruzích shoda, až ke vzniku povinnosti mezi jednotlivci⁵². Především nejednoznačnost v odpovědi na otázku, zda může dojít skrze eurokonformní interpretaci až k uložení povinnosti jednotlivci, je nutno považovat, z hlediska zajišťování právní jistoty daného subjektu, za jednoznačnou slabinu tohoto jevu, která snad bude judikaturou ESD v budoucnu odstraněna. I v případě druhého z problémů nepřímého účinku, na které chce tato pasáž článku poukázat, je vhodné uvést příměr s účinkem přímým a to konkrétně s jeho parametrem, jenž byl stanoven v souvislosti se směrnicemi ve výše odkazovaném případě *Ratti*⁵³. Dotčeným problémem je určení okamžiku, od něž lze nepřímý účinek u směrnic uplatňovat. V případě přímého účinku Soudní dvůr, v odkazovaném rozhodnutí, určil za zlomový bod marné uplynutí implementační lhůty dané směrnice. U účinku nepřímého jsou však diskutovány ještě další dvě varianty, kterými jsou (A) okamžik účinnosti dané směrnice, respektive (B) okamžik, kdy účinnosti nabude vnitrostátní prováděcí ustanovení předmětné směrnice a to za situace, kdy tento časový bod nastane ještě před uplynutím implementační lhůty dané směrnice.⁵⁴ Ani tato otázka není dodnes zcela jednoznačně vyřešena, nicméně oproti prvnímu z uvedených problémů lze v tomto případě najít významnější příklon k jednomu z nastíněných řešení. Je jím hned možnost prvá, směřující de facto k zesouladnění přímého a nepřímého účinku u směrnic, tedy možnost, že daný jev lze uplatňovat až okamžikem

---

⁵¹ Rozsudek Evropského soudního dvora ze dne 8. 10. 1987, sp. zn. 80/86. *Kolpinghuis Nijmegen BV*. (odst. 13).

⁵² k tomuto problému je vhodné připomenout rozsudek Evropského soudního dvora ze dne 26. 9. 1996 (sp. zn. C-168/95) *Luciano Arcaro*, v němž ESD zdánlivě jednoznačně limitoval povinnost národních soudů provádět eurokonformní výklad právě situací, kdy by takováto interpretace vedla k uložení povinnosti (kterou stanovuje netransponovaná směrnice) jednotlivci. Tento na první pohled jednoznačný závěr je však rozostřen v důsledku charakteru národního řízení, neboť se lze setkat s názory, že v důsledku toho, že se jednalo o trestní řízení proti panu Arcarovi, tak v daném případě zákaz uložení povinnosti jednotlivci vlastně znamená zákaz jeho uložení v rovině vertikální sestupné a předmětný rozsudek tak de facto generelně nevylučuje tuto možnost v rovině horizontální.

⁵³ Rozsudek Evropského soudního dvora ze dne 5. 4. 1979, sp. zn. 148/78. *Ratti*.

⁵⁴ blíže viz publikace KRÁL, R. *Transpozice a implementace směrnic ES v zemích EU a ČR*. Praha : C.H. Beck, 2002. s.110-112.

marného uplynutí implementační lhůty. Důkazem řečeného budiž například nedávné rozhodnutí v případě Adeneler, kde Soudní dvůr jasně uvedl, že „před uplynutím lhůty pro provedení směrnice nelze členským státům vytýkat, že ještě do svého právního řádu nepřijaly opatření k jejímu provedení [...]. Z toho plyne, že v případě opožděného provedení směrnice existuje obecná povinnost vnitrostátních soudů vykládat vnitrostátní právo v souladu se směrnicí teprve od doby, kdy uplynula lhůta pro její provedení.“⁵⁵.

Chceme-li nyní závěrem rozboru nepřímého účinku, ve světle řečeného, stručně zhodnotit jeho příspěví k právní jistotě jednotlivce, pak můžeme říci, že i přes nastíněné nedostatky, respektive nejasnosti, které ve svém důsledku mohou pro právní jistotu jednotlivce znamenat jisté komplikace, je nepřímý účinek obecně vzato pro jednotlivce velmi přínosný. Oporu pro toto tvrzení můžeme spatřovat v tom, že právě díky němu se opět výrazně zmenšila množina případů, ve kterých je jednotlivci, v důsledku selhání členského státu, odepřen přístup k právům, adresovaných mu Evropskou unií, a to se zvláště akcentací na případy, kdy tuto funkci není schopen, vzhledem k nastavení podmínek svého uplatnění, obstatat účinek přímý.

6. ODPOVĚDNOST ČLENSKÉHO STÁTU ZA ŠKODU ZPŮSOBENOU JEDNOTLIVCI PORUŠENÍM UNIJNÍHO PRÁVA

Při toliko povrchním hodnocení institutů přímého a nepřímého účinku by se mohlo zdát, že fungujíce paralelně, neoponechávají žádný prostor pro ohrožení právní jistoty jednotlivce, nicméně tak tomu přirozeně není. Čistě teoreticky už jen proto, že patrně žádný právní systém, který má reálně fungovat, nebude nikdy schopen zajistit jednotlivci *stoprocentní* právní jistotu. V našem konkrétním případě pak hledíme důvod řečeného v tom, že vzhledem k aplikačním předpokladům obou účinků, nalezneme stále řadu situací, ve kterých není možné aplikovat ani jeden z nich. Množina takovýchto situací přitom není nikterak zanedbatelná, neboť k tomu, aby se jednatlivec nemohl žádného z účinků dovolávat, není třeba žádná složitá souhra okolností. Plně dostačuje už to, aby předmětné ustanovení EP bylo příliš vágní, či obsahovalo podmínku (tím je vyřazena možnost uplatnění přímého účinku) a zároveň zde např. absentovalo národní ustanovení, které by bylo možno vykládat eurokonformně, neboť v takovém případě pak logicky není co souladnému výkladu podrobit a tím pádem nelze uplatnit ani druhý z účinků. K uvedenému nutno dodat, že je ale přirozeně nemyslitelné, aby v takovýchto situacích zůstal jednatlivec bez jakékoliv možnosti dosažení nápravy/kompensace vzniklé situace, neboť takovýto právní stav by jednoznačně nezapadal do koncepce „moderního právního systému“, za

---

⁵⁵ Rozsudek Evropského soudního dvora ze dne 4. 7. 2006, sp. zn. C-212/04. *Konstantinos Adeneler a další v Ellinikos Organismos Galaktos*. (odst. 114-115).

který je právo EU jistě považováno. K zacelení této mezery v evropském právu přistoupil ESD poprvé v dnes již notoricky známém případě Francovich, kde judikoval institut „odpovědnosti členského státu za škodu způsobenou jednotlivci porušením (v danou dobu) komunitárního (dnes již unijního) práva“. Odpovědnost státu za porušení komunitárního práva přirozeně existovala již před vynesením rozhodnutí ve věci Francovich, avšak novem zavedeným tímto případem je to, že ESD zde „*chápe tuto odpovědnost jako vztah nejen vůči tomu, kdo povinnost stanovil (ES (dnes EU)), ale také vůči tomu, jehož právo bylo porušeno (jednotlivce)*“.⁵⁶ Tento svůj krok ESD odůvodňuje především konstatováním, že „*plná účinnost komunitárních (dnes unijních) předpisů by byla snížena a ochrana práv, které tyto předpisy garantují, by byla oslabena, pokud by jednotlivci nemohli dosáhnout reparační v případě, kdy jsou jejich práva porušena coby následek porušení komunitárního (unijního) práva, za které odpovídá členský stát*“⁵⁷, přičemž „*takováto možnost reparační ze strany členského státu je obzvláště nepostradatelná tam, kde plná efektivita komunitárních (dnes unijních) předpisů závisí na předchozím jednání ze strany státu a kde následně, v případě absence takového jednání, jednotlivci nemohou (a to tedy ani skrze (ne)přímý účinek) před národními soudy vynucovat práva, udělená jim právem ES (EU)*“⁵⁸. Soudní dvůr zdůraznil význam předmětné odpovědnosti i prohlášením, že tento princip je **inherentní** systému Smlouvy. V rámci případu Francovich, kde porušení tehdejšího komunitárního práva členským státem spočívalo v tom, že tento neprovedl směrnicí 80/987/ES⁵⁹, se ESD vyslovil i k podmínkám, za nichž předmětná odpovědnost státu vzniká. Jsou jimi (1) skutečnost, že směrnice měla založit práva jednotlivcům, dále (2) možnost identifikovat obsah těchto práv na základě ustanovení dané směrnice a konečně (3) nutnost příčinné souvislosti mezi porušením povinnosti členského státu a ztrátou a škodou, kterou jedinec utrpěl⁶⁰. Tyto základní podmínky pak Soud doplnil dalšími v rozhodnutí Brasserie du Pêcheur SA/Factortame, kde v odst. 4 stanovil, že (A) předmětné porušení komunitárního (unijního) práva členským státem musí být dostatečně závažné, (B) škoda se hradí podle vnitrostátní právní

---

⁵⁶ TÝČ, V. *Základy práva Evropské unie pro ekonomy*. 5. aktualiz. vyd. Praha : Linde, 2006. s. 110.

⁵⁷ Rozsudek Evropského soudního dvora ze dne 19. 11. 1991, sp. zn. C-6/90. *Francovich*. (odst. 3).

⁵⁸ Op. cit. 57, odst. 3.

⁵⁹ Směrnice Rady 80/987/ES ze dne 20. října 1980 o sbližování právních předpisů členských států týkajících se ochrany zaměstnanců v případě platební neschopnosti zaměstnavatele, 31980L0987, Úřední věstník L 283 ze dne 28. října 1980.

⁶⁰ všechny tyto podmínky viz rozsudek Evropského soudního dvora ze dne 19. 11. 1991, sp. zn. C-6/90. *Francovich*. (odst. 40).

úpravy odpovědnosti⁶¹, přičemž podmínky stanovené touto úpravou nesmí být méně výhodné, než ty, uplatňující se u odpovídajících vnitrostátních případů a konečně (C) že rozhodující je jen to, zda došlo k dostatečně závažnému porušení komunitárního (dnes unijního) práva, tedy národní soud nesmí podmiňovat reparaci ztráty či škody úmyslným či nedbalostním jednáním (tedy zaviněním) ze strany orgánu státu, jenž je odpovědný za porušení.⁶² Pro úplnost pak ještě doplňme jednak podmínku stanovenou v případě Marshall II⁶³, a to, že „do náhrady škody se započítávají i faktory, které by fakticky mohly snížit její hodnotu (tedy např. úroky)“⁶⁴, a rovněž rys předmětné odpovědnosti zaznívající v kauze Köbler, z níž vyplynulo, že se daná odpovědnost státu „aplikuje také tehdy, kdy má tvrzené porušení původ v rozhodnutí soudu rozhodujícího v poslední instanci“⁶⁵. ESD tak tím, že konstatoval odpovědnost státu i za rozhodnutí soudních orgánů, které obecně mívají, především z důvodu požadavku nezávislosti soudní moci, v rámci množiny státních orgánů specifické a výsadní postavení, potvrdil tu skutečnost, že „není rozhodující, jaký státní orgán se porušení práva dopustil“⁶⁶. Jinými slovy Soudní dvůr svou judikaturou stanovil premisu, že je to stát jako **celek**, kdo odpovídá za porušení unijního práva⁶⁷. Při svém spění k tomuto závěru byl přitom Soud, do jisté míry, nepochybně ovlivněn i stanoviskem generálního advokáta Giuseppeho Tesaura z případu Brasserie du Pêcheur SA/Factortame, ve kterém tento činitel Soudního dvora poukázal na fakt, že „v mezinárodním právu veřejném je stát také

---

⁶¹ zde však dodejme, že tento bod je poněkud komplikován tou skutečností, že vnitrostátní právní řády většinou s předmětnou odpovědností státu nepočítají (upravují např. odpovědnost státu za škodu způsobenou jednáním správních orgánů, ale ne jednáním orgánu zákonodárného atd.) a konsekventně tak mnohdy potřebná národní úprava absentuje.

⁶² Rozsudek Evropského soudního dvora ze dne 5. 3. 1996, sp. zn. C-46/93. *Brasserie du Pêcheur SA v Federal Republic of Germany and The Queen v Secretary of State for Transport, ex parte Factortame Ltd and Others*. (odst. 4).

⁶³ Rozsudek Evropského soudního dvora ze dne 2. 8. 1993, sp. zn. C-271/91. *M. Helen Marshall v Southampton and South-West Hampshire Area Health Authority*.

⁶⁴ TÝČ, V. *Základy práva Evropské unie pro ekonomy*. 5. aktualiz. vyd. Praha : Linde, 2006. s. 112.

⁶⁵ Rozsudek Evropského soudního dvora ze dne 30. 9. 2003, sp. zn. C-224/01. *Gerhard Köbler v Republik Österreich*. (odst. 1).

⁶⁶ SCHLUPKOVÁ, Kateřina. K problematice odpovědnosti členských států za škodu způsobenou jednotlivci porušením komunitárního práva. *Europeum* [online]. Praha: Institut pro evropskou politiku EUROPEUM, vydáno 25. října 2000 [cit. 2010-10-12]. Dostupné z: <http://www.europeum.org/disp_article.php?aid=285>.

⁶⁷ Op. cit. 66.

*posuzován jako celek a není přitom rozhodující, zda jde o pochybení moci zákonodárné, výkonné nebo soudní.*⁶⁸

Položíme-li si závěrem této části článku obligátní otázku, zda rozebíraný institut představuje pro právní jistotu jednotlivce určitou přidanou hodnotu, či nikoli, není třeba příliš dlouho nad odpovědí váhat. I přes relativní nevýhodu, spočívající v tom, že jednotlivci zde není umožněno domoci se samotných práv, která mu byla pochybením členského státu odepřena, jde stále o prostředek, který významně posiluje právní jistotu a postavení jednotlivce. Je totiž zcela nezpochybnitelné, že možnost jednotlivce dosáhnout na peněžní kompenzaci újmy, která mu byla způsobena, představuje nesrovnatelně jistější právní postavení, než pozice „bezmocí“, již byl dříve za těchto situací jednotlivců vystaven. Je sice pravdou, že v některých případech mohou mít pro jednotlivce, alespoň z jeho subjektivního pohledu, odepřená práva větší hodnotu, než poskytnutá kompenzace, nicméně nelze zcela vyloučit ani možnost nastoupení situace opačné, kdy jednotlivce upřednostňuje kompenzaci před dosažením svých práv skrze (ne)přímý účinek. K této situaci pak připomeňme komentář Pavla Svobody, že „...*ESD připouští [...] nepřímý účinek i odpovědnost členského státu za škodu způsobenou jednotlivci porušením komunitárního (unijního) práva i tehdy, když paralelně existuje přímo použitelná komunitární (unijní) norma*“⁶⁹, z něhož vyplývá, a s tímto názorem souhlasí i řada dalších autorů⁷⁰, že jednotlivci je dána zásadně svoboda volby stran prostředku, který využije na svou obranu. Co tedy říci, jakožto resumé, k tomuto institutu evropského práva? Jeho příspěvek k posílení právní jistoty jednotlivce je zcela zásadní, avšak ani on, např. právě v důsledku nastíněné problematičnosti stran (ne)existence vnitrostátní právní úpravy, v jednotlivých členských státech, dle níž se vzniklá škoda má hradit, není prvkem, a to ani ve spojitosti s výše rozebíranými instituty, který by jednotlivci poskytl zcela komplexní ochranu a zaplnil všechna zbývající bílá místa v rozebírané kapitole EP. Koneckonců zaplnění všech mezer, a to jakéhokoliv, právního systému, není, ani při nejlepší snaze, reálně dosažitelným cílem a nelze tedy ani v případě práva EU očekávat, že by kdy ESD dosáhl svou judikaturou *absolutní* ochrany práv jednotlivce. Nicméně je racionální předpokládat, že se Soudní dvůr svou judiciální činností bude snažit tomuto cíli co nejvíce přiblížit, a z tohoto hlediska je třeba stanovení

---

⁶⁸ Op. cit. 66.

⁶⁹ SVOBODA, P. *Úvod do evropského práva*. 2. podst. přeprac. vyd. Praha : C.H. Beck, 2007. s. 103 (poznámka pod čarou).

⁷⁰ namátkou uvedme např. Naděždu Šiškovou - ŠIŠKOVÁ, N., STEHLÍK, V. *Evropské právo. 1, Ústavní základy Evropské unie*. Praha : Linde, 2007. s. 135, či Richarda Krále - KRÁL, R. *Transpozice a implementace směrnic ES v zemích EU a ČR*. Praha : C.H. Beck, 2002. s. 127.

rozebírané odpovědnosti členského státu, ze strany ESD, vnímat jako krok správným směrem.

7. PROSTŘEDKŮ EVROPSKÉHO PRÁVA K OCHRANĚ JEDNOTLIVCE JE VÍCE

Autor tohoto článku si jeho úvodem stanovil za cíl v něm přiblížit problematiku právní jistoty jednotlivce a vybraných institutů EP, které mj. slouží k jejímu posílení. To vše pak v měřítku, které mu rozsah článku umožňuje, neboť detailnější analýza vybrané problematiky by vyžadovala nesrovnatelně větší prostor, nemluvě o tom, že rozebírané instituty představují pouze výseč množiny nástrojů a mechanismů, které chrání jednotlivce a jeho práva. Stranou pozornosti tohoto článku tak zůstala např. tematika, v této době velice aktuální, Listiny základních práv EU, stejně jako třeba otázka fungování evropského soudnictví v obecné rovině. Samostatnou kapitolu, vztahující se řešenému, by si zasloužila i bližší analýza významu institutu předběžné otázky, který hraje klíčovou roli při zajišťování jednotnosti výkladu a aplikace práva EU v členských státech. Je totiž nezpochybnitelné, že předmětná jednotnost má pro právní jistotu a především pro legitimní očekávání jednotlivce přímo esenciální význam, a tak zařazení institutu předběžné otázky do odkazované množiny nástrojů má své logické opodstatnění a to přesto, že o podání předběžné otázky rozhoduje vždy národní soud a ne jednotlivec. K této otázce ještě podotkneme, že Evropská unie (respektive Společenství), a to už od svého vzniku, klade na zajišťování této jednotnosti zásadní důraz, což dokladuje i ta skutečnost, že mezi základní důvody pro zřízení ESD „*lze nepochybně počítat [...] potřebu jednotného výkladu práva Společenství (nyní práva EU) tak, aby nedošlo k rozdílným výkladům nebo použitím v jednotlivých členských státech*“⁷¹. Ve světle řečeného tak konstatujeme, že článek samozřejmě nezachycuje veškeré možnosti jednotlivce jak bránit svá práva, avšak z hlediska svého zacílení lze snad konstatovat, že své poslání naplnil. Bylo by proto již na tomto místě možné příspěvek uzavřít a přistoupit k závěrečnému hodnocení rozebírané problematiky. Přesto tento krok ještě na moment oddalme a uvedme přece jen ještě pár vět k tématu právní jistoty a to jednak ve spojitosti s případem Skoma-Lux⁷² a okrajově i v souvislosti s pozicí státu.

8. PŘÍPAD SKOMA-LUX

Důvodem pro krátké zastavení u případu Skoma-Lux, je ta skutečnost, že jednak symbolizuje další z cest, jimiž ESD podpořil zásadu právní jistoty

---

⁷¹ KARZEL, D. *Evropský soudní dvůr. Praktický průvodce*. Praha : ASPI, 2006. s. 66.

⁷² Rozsudek Evropského soudního dvora ze dne 11. 12. 2007, sp. zn. C-161/06. *Skoma-Lux, s.r.o. v Celní ředitelství Olomouc*.

jednotlivce, čímž zapadá do obecné koncepce tohoto článku a zároveň i fakt, že se tato kauza přímo pojí s Českou republikou, neboť předmětná společnost sídlí v Olomouci. V důsledku uvedených parametrů případu, se tak autor článku domnívá, že si předmětná kauza zaslouží alespoň stručné představení a to tím spíše, že v judikatuře Soudního dvora není mnoho „významných“ rozhodnutí, která by byly přímo spojena s ČR.

Společnost Skoma-Lux, která je dovozcem a prodejcem vína, byla z důvodu opakovaného porušení celních předpisů v rozmezí 11. 3. - 20. 5. 2004, tedy v období kolem vstupu ČR do Evropské unie, pokutována celním úřadem v Olomouci, jehož verdikt byl posléze potvrzen i celním ředitelstvím. V důsledku tohoto vývoje situace tak Skoma-Lux podala žalobu ke Krajskému soudu v Ostravě na zrušení daného rozhodnutí⁷³. Ve své žalobě se společnost dovolávala skutečnosti, že ustanovení, tehdy komunitárního, práva, dle kterých celní orgány postupovaly, nebyla v době, kdy docházelo k jednáním, za něž byla společnost pokutována, ještě řádně vyhlášena v Českém jazyce⁷⁴. V kontextu uvedených skutečností se pak Krajský soud v Ostravě odhodlal položit ESD předběžnou otázku směřující na to, zda je „nařízení č. 2454/93“⁷⁵ (za jehož porušení byla společnost pokutována – pozn. autora článku) *ve vztahu k žalobkyni (Skoma-Lux) a jejímu sporu s celními orgány České republiky neplatné kvůli nedostatku řádného uveřejnění v Úředním věstníku Evropské unie*⁷⁶. K tomuto problému ESD poznamenal, že „*Kategorický požadavek právní jistoty [...] vyžaduje, aby právní úprava Společenství (dnes EU) umožnila dotčeným osobám seznámit se přesně s rozsahem povinností, které jim ukládá, což lze zaručit pouze řádným vyhlášením v úředním jazyce adresáta. Bylo by mimoto v rozporu se zásadou rovného zacházení uplatňovat stejně povinnosti uložené právní úpravou Společenství (EU) ve starých členských státech, kde mají jednotlivci možnost seznámit se s těmito povinnostmi v Úředním věstníku Evropské unie v jazyce těchto států, a v přistoupičích členských státech, kde to nebylo možné z důvodu opožděného vyhlášení.*“⁷⁷. Tímto svým závěrem se ESD jednoznačně zastal jednotlivce, když správně seznal, že je nepochybně v rozporu s právní jistotou tohoto subjektu požadovat po něm, aby jednal dle právních pravidel, s nimiž se nemohl předem seznámit ve

---

⁷³ Op. cit. 72, odst. 12.

⁷⁴ Op. cit. 72, odst. 14.

⁷⁵ Nařízení Komise (EHS) 2454/93 ze dne 2. července 1993, kterým se provádí nařízení Rady (EHS) č. 2913/92, kterým se vydává celní kodex Společenství, 31993R2454, Úřední věstník L 253 ze dne 11. října 1993.

⁷⁶ Rozsudek Evropského soudního dvora ze dne 11. 12. 2007, sp. zn. C-161/06. *Skoma-Lux, s.r.o. v Celní ředitelství Olomouc*. (odst. 16, bod 3).

⁷⁷ Op. cit. 76, odst. 1.

svém národním jazyce, respektive která nebyla řádně zveřejněna⁷⁸. Je sice pravdou, že toto Soudním dvorem stanovené pravidlo je de facto relevantní pouze pro nově přistupující státy, respektive jejich subjekty práva, přesto však nelze jeho přínos pro právní jistotu jednotlivce podceňovat.

9. PRÁVNÍ JISTOTA STÁTU

Na veškeré instituty, které byly doteď v tomto článku rozebírány, bylo, vzhledem k jeho koncepci, nahlíženo čistě jako na mechanismy posilující, případně v určitých aspektech i oslabující, právní jistotu jednotlivce. Je třeba nicméně dodat, že mnohé jejich parametry, respektive podmínky jejich uplatnění, napomáhají i k posílení právní jistoty státu. Jelikož však tato problematika není v zorném poli tohoto článku, uvedme pouze namátkou některé z těchto rysů.

Začít lze například s časovou podmínkou stanovenou ve věci *Ratti*⁷⁹ pro přímý účinek směrnic, respektive v kauze *Adeneler*⁸⁰ pro nepřímý účinek směrnic. Jak v případě přímého účinku směrnic, tak i u účinku nepřímého, bylo odkazovanými rozhodnutími⁸¹ stanoveno za zlomový okamžik, od něhož se uvedené principy Evropského práva uplatní, marné uplynutí implementační lhůty směrnic. To na jednu stranu posiluje právní jistotu jednotlivce, neboť si je tento díky tomu vědom, od kdy se může na dané instituty spoléhat, nicméně to zároveň představuje i posílení právní jistoty státu, neboť ten má díky tomu zaručeno, že před uplynutím této lhůty se nemusí obávat komplikací, které s sebou uplatnění předmětných institutů pro stát přináší. Nezapomínejme přitom ani na to, že marné uplynutí implementační lhůty směrnic, neotvírá jednotlivci dveře pouze k (ne)přímému účinku, ale i k možnosti požadovat po státu náhradu škody způsobenou mu porušením unijního práva ze strany daného státu⁸².

---

⁷⁸ de facto se totiž *Skoma-Lux* s českým zněním daných předpisů seznámit mohla, neboť ty byly v elektronické podobě zpřístupněny Ministerstvem financí České republiky, nikoliv však řádně uveřejněny v Úředním věstníku Evropské unie.

⁷⁹ Rozsudek Evropského soudního dvora ze dne 5. 4. 1979, sp. zn. 148/78. *Ratti*.

⁸⁰ Rozsudek Evropského soudního dvora ze dne 4. 7. 2006, sp. zn. C-212/04. *Konstantinos Adeneler a další v Ellinikos Organismos Galaktos*.

⁸¹ byť v případě nepřímého účinku směrnic nepanuje v akademických kruzích, stran okamžiku, od něhož jsou národní soudy povinny vykládat vnitrostátní právo v souladu s nenáležitě implementovanou (respektive neimplementovanou) směrnicí, jednoznačná shoda (viz V. část tohoto článku).

⁸² to vše samozřejmě pouze za předpokladu naplnění podmínek vyžadovaných pro uplatnění toho kterého z předmětných principů.

Jako druhý důkaz toho, že dané principy neignorují právní jistotu státu, lze uvést i jednu z podmínek pro uplatnění odpovědnosti státu za škodu způsobenou jednotlivci porušením unijního práva, a to sice konkrétně podmínku, že předmětné porušení „*musí být dostatečně závažné*“⁸³. Tento předpoklad totiž dává státu jistotu, že ne každé sebedrobnější porušení unijního práva vůči jednotlivci, vyústí automaticky v možnost, že jím bude žalován o náhradu škody. Ve své podstatě se dá u tohoto bodu, nahlíženého z perspektivy právní jistoty státu, poznamenat, že ani takto pojímán nechrání pouze stát, ale opět i jednotlivce samé, neboť pakliže by tato podmínka neplatila, dá se důvodně předpokládat, že by významně vzrostl počet „lehkovážných/bezdůvodných žalob“ vůči státu. Takováto situace by konsekventně musela vyústit ve zvýšení zatíženosti národních soudů a tudíž v prodloužení průměrné doby soudního řízení, což není a ani nemůže být v zájmu ochrany práv jednotlivců.

Příkladů, kterak jednotlivé instituty ovlivňují nejen právní jistotu jednotlivce, ale i státu, by jistě bylo možno najít více, avšak k demonstraci toho, že analyzované principy EP neslouží pouze „bezhlavé“ ochraně práv jednotlivců, ale berou v úvahu i pozici členských států, je tato krátká exkurze mimo hlavní téma článku, dostačující.

10. JAK LZE NYNÍ ODPOVĚDĚT...

Koncem první části tohoto článku jeho autor vyslovil dvě otázky, na něž se měl výše uvedený text pokusit nalézt odpovědi. Závěrem samotného příspěvku je tedy třeba opětovně si tyto otázky položit a co především, pokusit se na ně, ve světle předchozích řádků i odpovědět.

První autorova otázka směřovala na to, zda ESD při své judiciální činnosti skutečně bere právní jistotu jednotlivce jako prvek, který není možné přehlížet, nebo jde jen o jakousi teoretickou kategorii. Na tuto otázku částečně odpovídá již ta skutečnost, že Soudní dvůr mnohokrát ve svých rozhodnutích jasně zdůraznil, že zásada právní jistoty je nezpochybnitelnou součástí práva EU. Případy *Banque Indosuez*, *Belgické království v Komise – „Zásada právní jistoty je základní zásada práva Společenství (dnes unijního práva)“*⁸⁴, či kauza *Kempter – zásada „právní jistoty, která patří*

---

⁸³ blíže stran „testu“, určujícího, zda se jedná o dostatečně závažné porušení unijního práva, viz odst. 4 rozsudku Evropského soudního dvora ze dne 5. 3. 1996, sp. zn. C-46/93. *Brasserie du Pêcheur SA v Federal Republic of Germany and The Queen v Secretary of State for Transport, ex parte Factortame Ltd and Others*.

⁸⁴ Rozsudek Evropského soudního dvora ze dne 16. 10. 1997, sp. zn. C-177/96. *Belgian State v Banque Indosuez and Others and European Community*. (odst. 27) a rozsudek Evropského soudního dvora ze dne 14. 4. 2005, sp. zn. C-110/03. *Belgické království v Komise Evropských společenství*. (odst. 1).

mezi obecné zásady uznávané v právu Společenství (dnes právu EU)⁸⁵, jsou jen malou ukázkou z judikatury ESD sloužící k doložení této skutečnosti, přičemž vzhledem k jejich časovému zařazení (roky 1997, 2005, 2008) není zároveň pochyb, že nejde o žádnou překonanou záležitost. Druhou polovinou odpovědi na předloženou otázku, je pak skutečnost, že Soudní dvůr nezůstává pouze u tohoto teoretického prohlášení, ale předmětná zásada má skutečný vliv na závěry tohoto orgánu. ESD ve svých rozhodnutích např. velmi často nazírá na okolnosti případu skrze alternativně formulovaný požadavek, že „zásada právní jistoty [...] zejména vyžaduje, aby právní úprava byla jasná a přesná, tak aby jednotlivci mohli jednoznačně rozpoznat svá práva a povinnosti a postupovat podle toho“⁸⁶. Vedle toho nalezneme i rozsudky, ve kterých ESD o zásadu právní jistoty přímo opírá své rozhodnutí – „Zásady ochrany legitimního očekávání a právní jistoty nebrání tomu, aby členský stát, výjimečně a pro účely zamezení tomu, aby finanční praktiky sledující minimalizaci zatížení DPH [...] byly v průběhu legislativního procesu prováděny ve velkém rozsahu, zavedl zpětnou účinnost [...] zákona, pokud [...] byly hospodářské subjekty vykonávající takové ekonomické činnosti, jako jsou ty, na které se vztahuje daný zákon, upozorněny na nadcházející přijetí tohoto zákona a na zamýšlený zpětný účinek takovým způsobem, aby mohly seznat následky zamýšlené legislativní změny pro činnosti, které vykonávají.“⁸⁷, nebo třeba „Za takových okolností, jako jsou okolnosti ve věci v původním řízení, právo Společenství (dnes EU), a konkrétně zásada právní jistoty, nebrání uplatnění požadavku pobytu, který podmiňuje nárok studentů [...] na stipendium...“⁸⁸. Nepochybně samozřejmě lze poukázat i na některá z rozhodnutí uváděných výše, v rámci jednotlivých částí tohoto článku, která rovněž demonstrují skutečnost, že ESD zásadu právní jistoty při svém rozhodování skutečně zohledňuje – viz např. případ *Kolpinghuis*⁸⁹, v němž

---

⁸⁵ Rozsudek Evropského soudního dvora ze dne 12. 2. 2008, sp. zn. C-2/06. *Willy Kempter KG v Hauptzollamt Hamburg-Jonas*. (odst. 37).

⁸⁶ Rozsudky Evropského soudního dvora ze dne 3. 6. 2008, sp. zn. C-308/06. *International Association of Independent Tanker Owners (Intertanko) a další v Secretary of State for Transport*. (odst. 69), ze dne 14. 4. 2005, sp. zn. C-110/03. *Belgické království v Komise Evropských společenství*. (odst. 30), ze dne 13. 2. 1996, sp. zn. C-143/93. *Gebroeders van Es Douane Agenten BV v Inspecteur der Invoerrechten en Accijnzen*. (odst. 27), ze dne 9. 7. 1981, sp. zn. C-169/80. *Administration des douanes v Société anonyme Gondrand Frères and Société anonyme Garancini*. (odst. 17).

⁸⁷ Rozsudek Evropského soudního dvora ze dne 26. 4. 2005, sp. zn. C-376/02. *Stichting „Goed Wonen“ v Staatssecretaris van Financiën*. (odst. 45).

⁸⁸ Rozsudek Evropského soudního dvora ze dne 18. 11. 2008, sp. zn. C-158/07. *Centrale Raad van Beroep v Nizozemsko*. (bod 3. výroku).

⁸⁹ Rozsudek Evropského soudního dvora ze dne 8. 10. 1987, sp. zn. 80/86. *Kolpinghuis Nijmegen BV*.

ESD, mj. i touto zásadou, limituje povinnost národních soudů eurokonformně interpretovat vnitrostátní ustanovení. Ať již vezmeme v úvahu rozsudky, v nichž Soudní dvůr ze zásady právní jistoty vyvozuje určité požadavky kladené na formulaci právních pravidel, či případy, ve kterých ESD o tuto zásadu opírá přímo svůj konečný výrok, nebo snad rozhodnutí, v nichž Lucemburský soud skrze předmětnou zásadu dotváří některý z institutů práva EU, nemůžeme v konečném důsledku na první otázku odpovědět jinak, než následujícím způsobem – **ESD zcela nepochybně uplatňuje zásadu právní jistoty přímo v rámci své rozhodovací praxe a nejde tedy v žádném případě o pouhou teoretickou záležitost, marginálního významu.**

Druhá z uvedených otázek zněla - představují v článku rozebírané instituty pro jednotlivce skutečný přínos, nebo jde spíše o snahu EU pouze v nich vzbudit dojem, že na jejich ochranu není právem EU zapomínáno? I v tomto případě nám výše uvedené kapitoly, zabírající se analýzou jednotlivých institutů, umožňují podat poměrně jednoznačnou odpověď. Je totiž nepochybné, že těmito instituty jednotlivcům nabídnutá možnost domoci se svých práv, odepřených jim v důsledku selhání jejich státu, respektive možnost dosažení alespoň peněžní kompenzace za utrpěnou újmu, je mnohem více, než jen nějaký zastírací manévr Evropské unie, sloužící ke „zklidnění“ jednotlivců volajících po ochraně a právní jistotě. Každý z těchto mechanismů představuje pro jednotlivce jednoznačně přidanou hodnotu a to přesto, že v důsledku svých nedostatků zároveň ponechávají v jeho ochraně i řadu mezer, které přínos těchto institutů relativně utlumují. Takový to útlum je zjevný především tehdy, pokud na tyto komponenty nahlížíme jako na tři samostatně fungující prvky EP. Jestliže však místo toho na ně nahlédneme v jejich vzájemné provázanosti, pakliže je pojmeme jako jeden systém mající za cíl chránit jednotlivce a posilovat jeho právní jistotu, pak jejich význam na tomto poli exponenciálně vzroste. Přesto samozřejmě platí, že ani při jejich paralelním fungování není možné, označit ochranu jednotlivce za stoprocentní. Použijeme-li však místo toho „nálepku“ „relativně komplexní“ a „důvěryhodně působící“, pak budeme skutečnému stavu věcí mnohem blíže.

Úplným závěrem nezbyvá, než konstatovat, že obě úvodem vyřčené otázky snad byly článkem dostatečně uspokojivě zodpovězeny, přínos všech institutů náležitě přiblížen a jejich stávající nedostatky nezamlčeny. Z hlediska přetrvávajících mezer, v pomyslné bariéře chránící práva jednotlivce, nezbyvá než doufat, že Evropská unie časem udělá opět další dílčí krok směrem k jejich zaplnění. Zda lze za takový to krok považovat i současné dění kolem Listiny základních práv EU ukáže nejspíš až čas a především výsledky, které s sebou tento posun přinese. Ať tak či tak, bude jistě nemálo zajímavé další vývoj v této oblasti sledovat a očekávat, s jakými novými koncepcemi Evropský soudní dvůr přijde.

Literature:

1. Monografie a časopisecké články⁹⁰

- a. KARZEL, D. *Evropský soudní dvůr. Praktický průvodce*. Praha : ASPI, 2006.
- b. KRÁL, R. *Transpozice a implementace směrnic ES v zemích EU a ČR*. Praha : C.H. Beck, 2002.
- c. KRÁL, R. *Zásady aplikace komunitárního práva národními soudy*. Praha : C.H. Beck, 2003.
- d. SVOBODA, P. *Úvod do evropského práva*. 2. podst. přeprac. vyd. Praha : C.H. Beck, 2007.
- e. SVOBODA, Pavel. Horizontální bezprostřední účinek směrnice ES. *Právník : teoretický časopis pro otázky státu a práva*. 1995, roč. 134, č. 7, s. 688-701. ISSN 0324-7007.
- f. ŠIŠKOVÁ, N., STEHLÍK, V. *Evropské právo. 1, Ústavní základy Evropské unie*. Praha : Linde, 2007.
- g. TICHÝ, L., ARNOLD, R., SVOBODA, P. et al. *Evropské právo*. 3. vyd. Praha : C.H. Beck, 2006.
- h. TÝČ, V. *Základy práva Evropské unie pro ekonomy*. 5. aktualiz. vyd. Praha : Linde, 2006.

2. Elektronické prameny⁹¹

- a. SCHLUPKOVÁ, Kateřina. K problematice odpovědnosti členských států za škodu způsobenou jednotlivci porušením komunitárního práva. *Europeum* [online]. Praha: Institut pro evropskou politiku EUROPEUM, vydáno 25. října 2000 [cit. 2010-10-12]. Dostupné z: <http://www.europeum.org/disp_article.php?aid=285>.
- b. *Evropské právo – prameny práva* [online]. EPS, 2003 [cit. 2010-10-06]. Dostupné z: <<http://www.eps.cz/epravo/>>.
- c. *Spanish constitution* [online]. Senado de España, 2008 [cit. 2010-10-19]. Dostupné z: <http://www.senado.es/constitu_i/indices/consti_ing.pdf>.

---

⁹⁰ publikace řazeny abecedně dle příjmení (prvního) autora.

⁹¹ prameny jsou tříděny primárně dle druhů citace a sekundárně dle abecedy.

- d. *The Constitution of the Republic of Poland* [online]. Sejm Rzeczypospolitej Polskiej, 2007 [cit. 2010-10-19]- Dostupné z:<<http://www.sejm.gov.pl/prawo/konst/angielski/kon1.htm>>.
- e. *The role of the Court of Justice in the development of the General Principles of Community Law* [online]. LAW OFFICE of A. Mifsud Bonnici & J. Vella Cuschieri, 1996 [2010-10-10]. Dostupné z:<<http://www.mifsudbonnici.com/lexnet/articles/artgenprinc.html>>.

3. Judikatura Evropského soudního dvora a Ústavního soudu České republiky^{92 93}

- a. rozsudek Evropského soudního dvora ze dne 5. 2. 1963, sp. zn. 26/62. *Van Gend en Loos v Netherlands Inland Revenue Administration*.
- b. rozsudek Evropského soudního dvora ze dne 15. 7. 1964, sp. zn. 6/64. *Flaminio Costa v E.N.E.L.*
- c. rozsudek Evropského soudního dvora ze dne 23. 10. 1974, sp. zn. 17-74. *Transocean Marine Paint Association v Commission of the European Communities*.
- d. rozsudek Evropského soudního dvora ze dne 4. 12. 1974, sp. zn. 41/74. *Yvonne van Duyn v Home Office*.
- e. rozsudek Evropského soudního dvora ze dne 9. 3. 1978, sp. zn. 106/77. *Amministrazione delle Finanze dello Stato v Simmenthal SpA*.
- f. rozsudek Evropského soudního dvora ze dne 3. 5. 1978, sp. zn. 112/77. *August Töpfer & Co. GmbH v Commission of the European Communities*.
- g. rozsudek Evropského soudního dvora ze dne 5. 4. 1979, sp. zn. 148/78. *Ratti*.
- h. rozsudek Evropského soudního dvora ze dne 9. 7. 1981, sp. zn. C-169/80. *Administration des douanes v Société anonyme Gondrand Frères and Société anonyme Garancini*.

---

⁹² pozn. u některých uvedených rozsudků ESD se jedná o spojené případy. I u těchto položek seznamu je u spisové značky pro přehlednost uváděno pouze jedno označení, pod nímž je daný rozsudek dohledatelný v databázích rozhodnutí ESD na portálu eur-lex.europa.eu a curia.europa.eu.

⁹³ řazeno primárně dle soudu (ESD/Ústavní soud), sekundárně dle data rozhodnutí.

- i. rozsudek Evropského soudního dvora ze dne 10. 4. 1984, sp. zn. 14/83. *Von Colson and Kamann v Land Nordrhein-Westfalen.*
- j. rozsudek Evropského soudního dvora ze dne 10. 7. 1984, sp. zn. 63/83. *Regina v Kent Kirk.*
- k. rozsudek Evropského soudního dvora ze dne 26. 2. 1986, sp. zn. 152/84. *Marshall v Southampton and South-West Hampshire Area Health Authority.*
- l. rozsudek Evropského soudního dvora ze dne 8. 10. 1987, sp. zn. 80/86. *Kolpinghuis Nijmegen BV.*
- m. rozsudek Evropského soudního dvora ze dne 13. 12. 1989, sp. zn. C-322/88. *Grimaldi.*
- n. rozsudek Evropského soudního dvora ze dne 19. 11. 1991, sp. zn. C-6/90. *Francovich.*
- o. rozsudek Evropského soudního dvora ze dne 8. 4. 1992, sp. zn. C-62/90. *Commission of the European Communities v Federal Republic of Germany.*
- p. rozsudek Evropského soudního dvora ze dne 2. 8. 1993, sp. zn. C-271/91. *M. Helen Marshall v Southampton and South-West Hampshire Area Health Authority.*
- q. rozsudek Evropského soudního dvora ze dne 13. 2. 1996, sp. zn. C-143/93. *Gebroeders van Es Douane Agenten BV v Inspecteur der Invoerrechten en Accijnzen.*
- r. rozsudek Evropského soudního dvora ze dne 5. 3. 1996, sp. zn. C-46/93. *Brasserie du Pêcheur SA v Federal Republic of Germany and The Queen v Secretary of State for Transport, ex parte Factortame Ltd and Others.*
- s. rozsudek Evropského soudního dvora ze dne 26. 9. 1996, sp. zn. C-168/95. *Luciano Arcaro.*
- t. rozsudek Evropského soudního dvora ze dne 16. 10. 1997, sp. zn. C-177/96. *Belgian State v Banque Indosuez and Others and European Community.*
- u. rozsudek Evropského soudního dvora ze dne 3. 12. 1998, sp. zn. C-381/97. *Belgocodex SA v Belgian State.*
- v. rozsudek Evropského soudního dvora ze dne 8. 6. 2000, sp. zn. C-396/98. *Grundstückgemeinschaft Schloßstraße GbR v Finanzamt Paderborn.*

- w. rozsudek Evropského soudního dvora ze dne 30. 9. 2003, sp. zn. C-224/01. *Gerhard Köbler v Republik Österreich.*
- x. rozsudek Evropského soudního dvora ze dne 14. 4. 2005, sp. zn. C-110/03. *Belgické království v Komise Evropských společenství.*
- y. rozsudek Evropského soudního dvora ze dne 26. 4. 2005, sp. zn. C-376/02. *Stichting „Goed Wonen“ v Staatssecretaris van Financiën.*
- z. rozsudek Evropského soudního dvora ze dne 16. 6. 2005, sp. zn. C-150/03. *Maria Pupino.*
- aa. rozsudek Evropského soudního dvora ze dne 4. 7. 2006, sp. zn. C-212/04. *Konstantinos Adeneler a další v Ellinikos Organismos Galaktos.*
- bb. rozsudek Evropského soudního dvora ze dne 11. 12. 2007, sp. zn. C-161/06. *Skoma-Lux, s.r.o. v Celní ředitelství Olomouc.*
- cc. rozsudek Evropského soudního dvora ze dne 12. 2. 2008, sp. zn. C-2/06. *Willy Kempter KG v Hauptzollamt Hamburg-Jonas.*
- dd. rozsudky Evropského soudního dvora ze dne 3. 6. 2008, sp. zn. C-308/06. *International Association of Independent Tanker Owners (Intertanko) a další v Secretary of State for Transport.*
- ee. rozsudek Evropského soudního dvora ze dne 18. 11. 2008, sp. zn. C-158/07. *Centrale Raad van Beroep v Nizozemsko.*
- ff. nález Ústavního soudu ze dne 16. 10. 2001, sp. zn. Pl. ÚS 5/01.

4. Právní akty EU⁹⁴

- a. Směrnice Rady 64/221 ze dne 25. února 1964 o koordinaci zvláštních opatření týkajících se pohybu a pobytu cizích státních příslušníků, která byla přijata z důvodů veřejného pořádku, veřejné bezpečnosti nebo veřejného zdraví, 31964L0221, Úřední věstník 56 ze dne 4. dubna 1964.
- b. Směrnice Rady 76/207 ze dne 9. února 1976 o zavedení zásady rovného zacházení pro muže a ženy, pokud jde o přístup k zaměstnání, odbornému vzdělávání a postupu v zaměstnání a o pracovní podmínky, 31976L0207, Úřední věstník L 39 ze dne 14. února 1976.

---

⁹⁴ řazeno dle data publikace.

- c. Nařízení Komise (EHS) 937/77 ze dne 29. dubna 1977 stanovující podrobná pravidla pro aplikaci nařízení Rady (EHS) č. 878/77 o směnných kurzech uplatňovaných v zemědělství, 31977R0937, Úřední věstník L 110 ze dne 30. dubna 1977.
- d. Směrnice Rady 80/987/ES ze dne 20. října 1980 o sbližování právních předpisů členských států týkajících se ochrany zaměstnanců v případě platební neschopnosti zaměstnavatele, 31980L0987, Úřední věstník L 283 ze dne 28. října 1980.
- e. Nařízení Komise (EHS) 2454/93 ze dne 2. července 1993, kterým se provádí nařízení Rady (EHS) č. 2913/92, kterým se vydává celní kodex Společenství, 31993R2454, Úřední věstník L 253 ze dne 11. října 1993.
- f. Smlouva o založení Evropského společenství, 12002E/TXT, Úřední věstník C 325 ze dne 24. prosince 2002, ve znění Nicejské smlouvy.
- g. Smlouva o založení Evropského hospodářského společenství, 11957E, tento dokument byl v českém znění publikován ve sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 44/2004 Sb.m.s., sbírka mezinárodních smluv č. 15/2004 ze dne 28. dubna 2004, v původním znění.
- h. Lisabonská smlouva pozměňující Smlouvu o Evropské unii a Smlouvu o založení Evropského společenství, podepsaná v Lisabonu dne 13. prosince 2007, C2007/306/01, Úřední věstník C 306 ze dne 17. prosince 2007.
- i. Smlouva o fungování Evropské unie, 12008E/TXT, Úřední věstník C 115 ze dne 9. května 2008, ve znění Lisabonské smlouvy.

5. Právní předpisy České republiky

- a. ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, v aktuálním znění.

Contact – email

182667@mail.muni.cz